

La Creu - Creu de terme de Portal Reial
Autor desconegut
Pedra tallada
Mida: 8 m
Època probable cap al 1400

CONTEXT HISTÒRIC I ARTÍSTIC

La població de Conesa emmurallada des del segle XIV, conserva encara dos portals, el Portal Reial o de Sant Antoni i el de Santa Maria. Els cinc carrers situats dins el clos emmurallat tenen caire medieval, estrets i tortuosos. L'església parroquial, dedicada a santa Maria, és d'estil gòtic austre. Al costat de l'església hi ha la Casa Delmera de Santes Creus, construïda el 1569 al lloc on hi havia l'antic castell dels Montpaó. Davant el Portal Reial, a extramurs i a l'altra banda de la riera de les Hortes, hi ha les restes de la capella de Sant Antoni, annexa a l'hospital que hi hagué, construït a partir de vers el 1387. En el despoblat de Savella es pot veure una església romànica dedicada a Sant Pere, declarada Monument Historicoartístic l'any 1977.

Fora de la muralla es conserven dues creus de terme: la Creueta, al camí de Forès, i la Creu, enmig de la bifurcació dels antics camins de Santa Coloma i Savallà del Comtat.

L'any 1260 el rei Jaume I concedeix a Conesa el títol de vila i el privilegi d'un mercat medieval. Al segle XIV passa a la senyoria de Santes Creus. Aquesta fou l'època daurada de Conesa, sent quasi tant gran com Santa Coloma de Queralt. Fou llavors quan es construí l'església. Al segle XV s'acaba el campanar i s'aixequen les dues creus de terme.

La Creu és d'estil gòtic, coronada per una pinya historiada amb figures, al damunt de les quals apareixen quatre escuts en forma de francès antic. La temàtica és fonamentalment religiosa amb introducció de temes profans. L'expressivitat de les figures encara és hieràtica i poc expressiva, propi del primer gòtic. Els plecs i ornaments són senzills i el somriure estereotipat.

Vista del capitell i del coronament

Detall d'una figura del capitell

Base de la creu

DESCRIPCIÓ I ESTAT DE CONSERVACIÓ

Es tracta d'una escultura exempta tallada en pedra de 8 m d'alçada. Formada, verticalment, per cinc blocs de pedra superposats un damunt de l'altre. S'alça sobre una base amb esglaons, fust i la part superior que consta de relleu amb figures, base i creu. El fust és una única peça octogonal. Sobre aquest hi ha un capitell amb vuit figures en relleu: quatre evangelistes, un pelegrí, un monjo, un home i una dona. La base de la creu és tronco-piramidal, rematada per una peça octogonal amb tres motlures, a sobre de les quals hi ha els escuts heràldics, tres correlatius i un quart al costat oposat. Les fonts bibliogràfiques fan referència als escuts dels Cervera, dels Montpaó i l'escut reial (corona catalana-aragonesa). Les figures estan separades per pinacles i coronades per una petita peça rectangular amb tres puntes per la part superior.

A la part més alta hi hauria la creu, de la qual només n'ha pervingut un petit troç. L'estat de conservació general de l'obra és regular.

S'observen algunes intervencions anteriors: diferents morters a les zones d'unió dels blocs de pedra, i una prova de neteja que ha comportat erosió de la pedra a la base.

La principal alteració és la biodeterioració (líquens) que cobreix gran part de la superfície impeding la seva visualització correcta; aquesta colonització biològica produeix bioincrustacions, bioalteracions cromàtiques, biodepòsits, biodecohesió i bioeflorescències. Puntualment, sobretot a la zona superior, hi ha desgast, erosió, desagregació, fissures i pèrdua de suport, i els esglaons de la base presenten pèrdues de morter i aixecament per plaques. La part més alta, corresponent a la creu, s'ha perdut.

Base de la creu

Vista del capitell

Detall dels líquens del fust

Detall dels líquens de la base

INTERVENCIÓNS DE CONSERVACIÓ I RESTAURACIÓ

Es realitzen diferents tipus d'anàlisis per determinar el tipus de pedra, morters i líquens.

Els criteris d'intervenció segueixen les directrius que recomanen les Cartes, que legitimen a nivell internacional els procediments de conservació i restauració (mínima intervenció; materials compatibles, reversibles i estables; elements afegits llegibles, identificables i diferenciables de l'original). Es fa un seguiment fotogràfic, abans, durant i després del procés d'intervenció.

Procés de neteja dels escuts

Procés de neteja de les figures del capitell

Neteja

Eliminació de la brutícia i l'atac biològic per medis mecànics i físics: bisturís, raspalls, espàtules, aspiradora i microabrasímetre de precisió a baixa pressió (projecció d'òxid de sílice). El procés de neteja ha estat controlable, gradual i selectiu.

Capitell netejat amb microabrasímetre

Escuts netejats amb microabrasímetre

Consolidació del suport

Aplicació, mitjançant espàtula, d'un morter de reposició a les fissures i zones debilitades que afecten sobretot al capitell.

Aplicació, mitjançant injecció, d'un morter de reompliment a les zones on hi ha aixecament per plaques.

El morter és de cal natural hidràulica i sorra, al que s'afegeix pigment per aconseguir un to similar a la pedra original.

Procés d'estucat del capitell

Procés d'estucat del capitell

Recomanacions de conservació preventiva

Per garantir una conservació adequada cal fer una revisió periòdica de l'estat de conservació de l'obra i un manteniment.

RECURSOS D'INFORMACIÓ

BRUQUETAS, ROCÍO. *Técnicas y materiales de la pintura español-*
MARTÍN, A. *Ensayos y experiencias de alteración en la conserva-*
ción de obras de piedra de interés histórico-artístico. Fundación
Ramón Areces, 1990. ISBN: 84-87191-39-8.

LAZZARINI, LORENZO & LAURENCI TABASSO, MARISA. *Il resta-*
tauro della pietra. Cedam, 1986. ISBN: 88-13-15958-7.

ICOMOS-ISCS. *Ilustred glossary on stone deterioration patterns.*
Glossaire illustré sur les formes d'altération de la pierre. Monu-
ments and sites XV. Monuments et sites XV. 2008. ISBN: 84-600-
9794-3978-2-918086-00-0.

VVAA. *I Jornadas de Caracterización y Restauración de Materia-*
les Pétreos en Arquitectura, Escultura y Arqueología. Fundación
Uncastillo. Dpto. Geología. Universidad de Zaragoza. Equipo
Arbotante, 2009. ISBN: 84-600-9794-3.

CAMBRA, J. & GOMEZ, A. & RULL, J. *Guía de les algues i els*
líquens dels països catalans. Editorial Pòrtic, 1989. ISBN: 84-
7306-358-9.

REAU, LOUIS. *Iconografía del arte cristiano. Ediciones del*
Serbal, 1997. ISBN: 84-7628-212-5.

CR

Detall dels líquens del frust

Conservació i Restauració
Escola d'Art i Disseny - Tortosa
Diputació de Tarragona

Conservació i restauració de béns culturals
del Camp de Tarragona i de les Terres de l'Ebre

CR

Conservació i Restauració
Escola d'Art i Disseny - Tortosa
Diputació de Tarragona

10
X/XXXXXX/10

CREU DE TERME DE
PORTAL REIAL DE CONESA